

До спеціалізованої
вченої ради ДФ 41.086.072
Національного університету
«Одеська юридична академія»
(65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23).

Відгук

**офіційного опонента кандидата юридичних наук,
доцента Маковія Віктора Петровича
на дисертацію Хижняк Анастасії Володимирівни
«Цивільно-правовий аспект банківської таємниці»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дослідження. Анастасія Володимирівна Хижняк здійснила системне наукове дослідження актуальної теми, що має нагальну потребу в науковій розробці. Актуальність дисертаційної роботи не викликає сумнівів, адже останні зміни вітчизняного банківського законодавства потребують докладного аналізу їх потенційного впливу на приватноправові відносини в сфері дотримання банківської таємниці. Вади юридичної практики в сфері захисту прав фізичних і юридичних осіб від порушень у сфері захисту інформації свідчать про потребу вдосконалення правового регулювання відповідних відносин з урахуванням реформованого законодавства, досягнень юридичної науки та з огляду на існуючі проблеми правозастосування. Для забезпечення стабільності правовідносин в цій сфері й захищеності прав та інтересів суб'єктів цивільного права необхідною є ґрунтовна наукова розробка питань відшкодування шкоди, завданої в результаті незаконного розкриття банківської таємниці.

Таким чином, можемо констатувати, що дослідження цивільно-правового аспекту банківської таємниці в Україні є перспективним і актуальним напрямом

наукових розвідок, а звернення автора до даної теми є своєчасним і практично необхідним.

Позитивним є прагнення дисертанта дослідити різні проблеми правового регулювання відносин в сфері дотримання банківської таємниці. З цією метою автором при написанні роботи були вивчені праці таких науковців як В.Тімашов, О. Севастьяненко, А. Сирота, А. Путренко, Т. Андропова, К. Беляков, А.Берлач, І. Безклубий, Д.Гетманцев, О.Герасименко, О.Воронова, Н.Жирнова, Ю.Заїка, Ю.Казаков та ін.

Утім, незважаючи на численні наукові напрацювання, присвячені різним аспектам правовідносин з приводу збереження та розкриття банківської таємниці, дослідження цивільно-правового аспекту банківської таємниці та визначення потенціалу саме приватноправових методів регулювання даних відносин до сьогодні не здійснювалось.

Вивчення матеріалів поданої до захисту дисертації Хижняк Анастасії Володимирівни на тему «Цивільно-правовий аспект банківської таємниці» та опублікованих за даною темою праць дає підстави віднести дане наукове дослідження до окресленого вище напрямку пошуку, оскільки в роботі визначено та успішно розв'язано низку актуальних завдань. Тож досягнення основної мети роботи – розвиток науки цивільного права щодо правової природи банківської таємниці, а також формулювання пропозицій про вдосконалення чинного законодавства України щодо порядку збереження та розкриття банківської таємниці – спіткало автора до розв'язання низки наукових завдань, уміло вирішених в дисертації: прослідкувати хронологію та особливості формування інституту банківської таємниці на українських землях; визначити галузеву приналежність інституту банківської таємниці та з'ясувати юридичну природу даного інституту; на підставі аналізу властивостей порівняти правові режими окремих видів конфіденційної та таємної інформації; визначити суб'єктів та об'єкти цивільних правовідносин у сфері захисту банківської таємниці; окреслити зміст правовідносин у сфері захисту банківської таємниці; з'ясувати специфіку реалізації суб'єктивного права на

захист банківської таємниці та обов'язку збереження банківської таємниці; визначити нормативні та практичні особливості реалізації права на захист банківської таємниці; на підставі аналізу чинного цивільного законодавства та судової практики з'ясувати специфіку притягнення суб'єктів правопорушень у сфері розкриття банківської таємниці до цивільно-правової відповідальності; надати рекомендації щодо можливих змін та доповнень чинного цивільного законодавства з питань захисту банківської таємниці.

Робота А.В. Хижняк є витребуваною науковою спільнотою з огляду на її безпосередній зв'язок із основними напрямками науково-дослідницької роботи кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія». Зокрема, рецензована праця є органічною і важливою складовою плану науково-дослідної роботи кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» «Цивілістичний вимір інтеграційного розвитку України» на 2016-2020 роки, як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» на 2016-2020 роки (державний реєстраційний номер 0116U001842).

Всі основні результати дослідження А.В. Хижняк, сформульовані висновки і рекомендації є в достатній мірі обґрунтованими, об'єктивними і достовірними внаслідок кваліфікованого оперування теоретико-методологічним інструментарієм і залученням значного масиву положень чинного законодавства та досягнень юридичної практики.

Слід зазначити, що відповідно до вимог об'єкт і предмет рецензованої дисертації, як категорії наукового процесу, дійсно співвідносяться між собою як загальне та часткове.

Теоретико-методологічний арсенал дисертаційного дослідження зумовлений метою та особливостями предмету, що досліджується. Аналіз змісту роботи, її висновків та пропозицій, які висунув автор, дозволив переконатися в тому, що задекларований у вступі перелік сучасних

загальнонаукових і спеціальних методів пізнання дійсно творчо та конструктивно були використані під час зазначеного дослідження.

Достовірність та новизна результатів наукового дослідження

Ознайомлення з текстом дисертації дає можливість дійти висновку про достатній ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у науковому дослідженні, проведеному А.В. Хижняк.

Відзначаючи новизну основних положень дисертації, слід зазначити, що вона виявляється як у підході до системного дослідження цивільно-правового аспекту банківської таємниці, так і у запропонованих автором теоретичних положеннях, обґрунтованих висновках, рекомендаціях та пропозиціях щодо вдосконалення цивільного законодавства України та правозастосовчої практики.

Наукова новизна роботи зумовлена перш за все новаторським поєднанням теоретичного і практичного рівнів аналізу чинного законодавства щодо реалізації обов'язку та захисту прав щодо збереження банківської таємниці. Прагнення автора врахувати сучасні реалії цивільно-правового регулювання і юридичної практики відшкодування завданої шкоди, спричиненої розкриттям банківської таємниці, також являє собою елемент новизни.

Дисертаційне дослідження А.В. Хижняк дійсно відзначається науковою новизною, зокрема, автором класифіковано аксіологічні властивості інформації, що підпадає під режим банківської таємниці, за наступними критеріями: за суб'єктом потенційної цінності інформації (індивідуальна цінність інформації, групова або публічна цінність); за природою цінності (комерційна, особиста, сімейна); за наявністю матеріальної основи цінності (економічно-обґрунтована цінність, нематеріальна цінність); обґрунтовано незаконність формування будь-яких інших баз даних, що передбачають включення інформації, віднесеної законом до банківської таємниці; визначено, що надання доступу компетентними суб'єктами до таких даних є прикладом неналежного

здійснення обов'язку дотримання банківської таємниці; - доведено хибність позиції Верховного Суду щодо початку правової охорони прав власника банківської таємниці з моменту укладення в письмовій формі договору між клієнтом – з одного боку, та банківською установою – з іншого.

Логічним науковим завданням, яке було успішно вирішене, стало визначення галузевої приналежності інституту банківської таємниці та з'ясування юридичної природи даного інституту. Вирішення цього завдання стало базисом для коректного визначення сфери суспільних відносин, що входять до предмета дослідження, а також довело необхідність дослідження саме цивільно-правового аспекту банківської таємниці.

Одержані дисертантом результати, без сумніву, становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес, та можуть бути застосовані як у правотворчості стосовно внесення відповідних змін до чинного законодавства України, так і в правозастосовній діяльності – для вдосконалення судової практики щодо захисту прав власників банківської таємниці; в навчальному процесі – при підготовці робочих програм, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій з відповідних навчальних дисциплін; в правовиховній сфері – для підвищення рівня правової культури населення, формування фахової правосвідомості студентів вищих юридичних закладів освіти.

Запропонована структура дисертації обумовлена дослідницькими завданнями і побудованою логічно. Дисертаційна робота відзначається системним підходом до предмету дослідження. Структурно дисертація складається із вступу, нерозривно пов'язаних між собою трьох розділів, висновків і списку використаних джерел. Структура дисертації повністю відповідає завданням дослідження, дозволяє послідовно розглянути всі проблеми та вирішити завдання, поставлені дисертантом при написанні роботи.

У вступі дисертації обґрунтовується актуальність обраної теми дослідження, ступінь розробленості проблематики теми, вказано на зв'язок роботи з напрямами наукових досліджень, визначено мету і завдання

дослідження, його об'єкт, предмет, зазначено використані методи дослідження, висвітлено наукову новизну роботи, її значення у правотворчій, правозастосовній, науково-дослідній та навчально-методичній діяльності, наведено дані про апробацію і публікації результатів дослідження.

Подальша структура дослідження викладена наступним чином:

У розділі 1 «Поняття та юридична природа банківської таємниці» автором проведено докладний аналіз історичних умов формування основних засад банківського законодавства щодо збереження банківської таємниці, визначено етапи становлення інституту банківської таємниці та відображено зміну підходу до розуміння банківської таємниці від конкурентної переваги, яку отримують клієнти окремих банків з огляду на інформаційну політику такого банку та його незалежний статус, до невід'ємного засадничого регулятивного положення у відносинах між банком та клієнтом.

Також в межах даного розділу автором здійснено комплексний аналіз наукових підходів до визначення банківської таємниці, детерміновано поняття банківської таємниці, сформовано власну точку зору щодо галузевої приналежності інституту банківської таємниці.

У другому розділі «Структура та характеристика цивільних правовідносин в сфері банківської таємниці» досліджується структура цивільних правовідносин щодо збереження та розкриття банківської таємниці, визначаються основні елементи таких правовідносин та надається характеристика цим елементам.

У третьому розділі «Специфіка цивільно-правової відповідальності в сфері розкриття банківської таємниці» проаналізовано чинне нормативне забезпечення та стан розвитку судової практики щодо притягнення до відповідальності порушників у сфері розкриття банківської таємниці, відновлення прав власників банківської таємниці та забезпечення відшкодування шкоди, завданої фізичним і юридичним особам, тобто автор торкається всього спектру похідних суспільних взаємин, що виникають в результаті розвитку цивільних правовідносин щодо збереження банківської

таємниці. Окрім того позитивним моментом є не лише визначення проблемних місць, а й надання пропозицій по їх вирішенню.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів

Наукове та практичне значення дисертаційної роботи полягає в розробці сучасних підходів до визначення цивільно-правового аспекту банківської таємниці в контексті тих змін, які відбуваються в законодавстві на сьогоднішній день.

Найбільш значущими науковими доробками дослідження дисертанта є:

положення, що на сучасному етапі розвитку інституту банківської таємниці проходить зміна підходів до розуміння банківської таємниці від конкурентної переваги, яку отримували клієнти окремих банків з огляду на інформаційну політику такого банку та його незалежний статус, до невід'ємного засадницького регулятивного положення у відносинах між банком та клієнтом (с. 26 дисертації);

доведення хибності позиції Верховного Суду щодо початку правової охорони прав власника банківської таємниці з моменту укладення в письмовій формі договору між клієнтом – з одного боку, та банківською установою – з іншого. Так, автором визначено, що даний підхід суперечить законодавчо закріпленому розумінню банківської таємниці як інформації щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним чи третіми особами при наданні послуг банку і розголошення якої може завдати матеріальної чи моральної шкоди клієнту, адже така інформація може бути відомою банку ще до укладення відповідного договору (наприклад, у випадках отримання первинної інформації для визначення кредитоспроможності клієнта при споживчому кредитуванні) (с. 78-80 дисертації);

класифікація аксіологічних властивостей інформації, що підпадає під режим банківської таємниці, за наступними критеріями: за суб'єктом потенційної цінності інформації (індивідуальна цінність інформації, групова

або публічна цінність); за природою цінності (комерційна, особиста, сімейна); за наявністю матеріальної основи цінності (економічно-обґрунтована цінність, нематеріальна цінність) (с. 78-80 дисертації);

- положення про визначення темпоральних меж дії режиму банківської таємниці після смерті клієнта банку (с. 81 дисертації);

- положення щодо галузевої приналежності інституту банківської таємниці (с. 28-30 дисертації).

Теоретичні висновки, запропоновані у дисертаційному дослідженні, можуть стати підґрунтям для подальших наукових досліджень, вдосконалення чинного законодавства та судової практики з питань цивільно-правового захисту банківської таємниці.

Практичне значення положень і рекомендацій виконаного дослідження полягає в тому, що вони можуть бути застосовані у законотворчій діяльності для вдосконалення національного законодавства в частині регулювання відносин збереження та розкриття банківської таємниці.

Матеріали дисертаційного дослідження також можуть бути використані у навчальному процесі при викладанні навчальних дисциплін «Цивільне та сімейне право», «Банківське право», підготовці відповідних підручників, посібників та методичних рекомендацій.

Зауваження щодо форми та змісту дисертації

У цілому позитивно оцінюючи дисертаційну роботу А.В. Хижняк, разом із вищезазначеними позитивними моментами, які характеризують роботу, необхідно зробити зауваження та рекомендації щодо змісту дисертації, які повинні бути обговорені під час публічного захисту і враховані автором у його подальших наукових дослідженнях. Окрім того, певні дискусійні моменти, окремі питання вимагають додаткової аргументації.

Перш за все, хотілося б відзначити цілком слушні висновки автора щодо недоцільності пред'явлення вимоги надання підтвердження отриманої моральної шкоди у справах щодо відшкодування моральної шкоди внаслідок

розкриття банківської таємниці, адже специфіка природи моральної шкоди у випадках порушення немайнових прав осіб передбачає безумовний характер наявності моральної шкоди у разі наявності встановленого факту порушення права особи та доцільності якнайширшого тлумачення змісту поняття «персональні дані», які були детерміновані на підставі аналізу чинної практики ЄСПЛ, однак поряд з цим бракує завершеності самому аналізу для визначення логіки автора, згідно якої зроблено такі висновки. Крім того, автором нерідко використовується формулювання «на підставі аналізу чинного законодавства» або «на підставі аналізу судової практики», але не у всіх таких випадках наводяться конкретні норми закону або приклади з судової практики. Наведення останніх дало б змогу об'єктивніше аргументувати позицію автора.

По-друге, серед висновків автора міститься наступний: «Перелік суб'єктів, які можуть отримати доступ до банківської таємниці, не обмежується суб'єктами, переліченими в п.п. 2-6 ч. 1 ст. 62 Закону «Про банки і банківську діяльність», а бюро кредитних історій у випадку отримання даних, що становлять банківську таємницю, повинні визнаватися утримувачами банківської таємниці» (с. 143-144). З цього приводу виникає логічне запитання: чи є бюро кредитних історій єдиним суб'єктом, не включеним до переліку акредитованих суб'єктів на отримання відомостей, що становлять банківську таємницю, та яка підстава для розкриття таких відомостей наведеному колу осіб.

По-третє, окремо необхідно апелювати авторові у наведеному контексті щодо спірності доступу приватних нотаріусів до банківської таємниці через обмеженість їх участі у спадковому процесі, оскільки такі зрівняні з державними нотаріусами у розглянутому питанні (с. 98 дисертації).

По-четверте, декілька разів автором висловлюється думка, що розголошення банківської таємниці може призводити до порушення суб'єктивних цивільних прав особи. Однак не до кінця зрозумілим є використання невизначеної лексичної конструкції «може призводити» та потребує конкретизації позиція автора щодо переліку або кола прав, що

порушуються у таких випадках. Пропонується під час захисту навести розгорнуту думку автора з цього приводу.

По-п'яте, дискусійним та суперечливим також виглядає твердження автора, що попри формулювання норми щодо банківської таємниці у вигляді «гарантії», можна констатувати, що відповідно до цивільного законодавства саме за банками, як юридичними особами, закріплюється цивільний обов'язок збереження банківської таємниці. Автор вважає за необхідне відносити даний обов'язок саме до цивільних через специфіку об'єкта даних правовідносин. В цьому контексті викликає питання відповідності даних положень нормам банківського законодавства, законодавства про адміністративні правопорушення та взагалі нормам публічного права, згідно яких визначається порядок обігу інформації, що складає банківську таємницю, формулюються підстави та принципи адміністративної відповідальності службовців банку за порушення в сфері обігу такої інформації, визначаються межі дії такого обов'язку у випадку запитів компетентних органів тощо. Таким чином, вимагає уточнення позиція автора щодо кореляції авторського підходу та чинного законодавства, яке містить загалом публічний елемент у виборі форми та методів правового регулювання (с. 61-63 дисертації).

По-шосте, у контексті предмету дослідження цікаво було б почути думку автора щодо вивчення природи охорони банківської таємниці у межах телекомунікаційних мереж, зокрема мережі Інтернет, а також трансформації нормативного регулювання права на банківську таємницю у площині розробленої Концепції оновлення Цивільного кодексу України.

Зазначені зауваження до положень дисертації, що виносяться на захист в цілому не впливають на позитивну оцінку роботи, натомість спрямовані на спонукання дисертанта до подальших поглиблених наукових досліджень у майбутньому.

Загальний висновок по дисертації

Отже, дисертаційна робота Хижняк Анастасії Володимирівни «Цивільно-правовий аспект банківської таємниці», подана на здобуття наукового ступеня

доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», є завершеною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що вирішують актуальну та пріоритетну проблему теоретичного осмислення і практичної реалізації захисту цивільних прав клієнтів банку на банківську таємницю. Анотації та публікації автора у повній мірі розкривають основний зміст дисертаційного дослідження. Все це свідчить про належний рівень кваліфікації дослідника. Виявлені зауваження та пропозиції не знижують загального рівня, наукового та практичного значення результатів роботи.

Загалом дисертаційна робота «Цивільно-правовий аспект банківської таємниці» як за формою, так і за змістом цілком відповідає державним вимогам щодо кваліфікаційних праць на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а її автор, Хижняк Анастасія Володимирівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент

кандидат юридичних наук, доцент,
зав. кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеського державного університету
внутрішніх справ

В.П. Маковій

Підпис доцента В.П. Маковія засвідчую
Перший проректор Одеського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

С.Г. Братель